

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ
**ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

Հետազոտության թեման՝ Բնապահպանությունը որպես
մարդկության գլխավոր հիմնախնդիր, կրթությունը և
դաստիարակությունը դպրոցում

Առարկան՝
Կենսաբանություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ավագյան
Անահիտ

Ուսումնական հաստատություն՝ Ն.Վ. Գոգոլի անվան համար
35 հիմնական դպրոց

Հետազոտության թեման՝ Բնապահպանությունը որպես
մարդկության գլխավոր հիմնախնդիր, կրթությունը և
դաստիարակությունը դպրոցում:

Հարց՝ Արդյոք անհրաժեշտ է դպրոցներում բնապահպանական
կրթությունը:

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Բնապահպանությունը որպես մարդկության գլխավոր հիմնախնդիր, կրթությունը և դաստիարակությունը դպրոցում՝ կենսաբանություն առարկայի միջոցով	5
Դասի պլան	13
Եզրակացություն	16
Օգտագործված գրականության ցանկ	17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Բապահպանական դաստիարակության և կրթության խնդիրներն են անհատի և հասարակության էկոլոգիական մշակույթի զարգացումն ու ձևավորումը, էկոլոգիական գիտակցությունն ու մտածողությունը, բնության հետ մարդու փոխազդեցության հոգևոր փորձը, նրա գոյատևման և զարգացման ապահովումը: Այս ամենը կնպաստի երեխաների առողջ ապրելակերպին, կայուն սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը և ողջ մարդկության գոյատևմանը:

Բնապահպանական պատասխանատվությունը դրսևորվում է՝

- պատասխանատվություն բնական միջավայրի վիճակի համար, որը որոշում է մարդու կյանքի պայմանները, որոնց վրա նա այս կամ այն ազդեցությունն ունի իր կյանքի ընթացքում,
- պատասխանատվությունը սեփական առողջության և այլ մարդկանց առողջության համար՝ որպես անձնական և սոցիալական արժեք,

Բնապահպանական կրթության նպատակն է երեխաների մեջ սերմանել սեր բնության և մոլորակի հանդեպ:

Այս նպատակին հասնելու համար դրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- Դիտարկենք բնապահպանական կրթության և դաստիարակության հայեցակարգը,
- ուսումնասիրել բնապահպանական կրթության և դաստիարակության ուղիներն ու մեթոդները:

Երեխաներին գեղեցիկը տեսնել սովորեցնելը ինքնին բարդ գործընթաց է: Նրանք մեծահասակների բառերի, տրամադրության և գործերի հանդեպ չափազանց ուշադիր և զգայուն են այդ պատճառով նրանց պետք է հանգեցնել աշխարհայացքային հետևությունների. Բնության բազմազանության և միասնության, ամենատարբեր առարկաների միջև կապերի ու

փոխհարաբերությունների, բնության և նրա զարգացման մեջ մշտական փոփոխությունների, կենդանի էակների միջև նպատակահարմար փոխհարաբերությունների, բնության իելամիտ օգտագործման և պահպանման դրույթներին:

Բնապահպանական կրթությունը նպաստում է երեխայի բնապահպանական գիտակցության և մտածելակերպի ձևավորմանը: Աշակերտի մեջ ձևավորվում է բնության հետ ներդաշնակ կենսահաստատում և պատասխանատվություն բնության հանդեպ: Մարդը ինչպես բնության օգտագործողն է, այնպես էլ դրա պահպանողը: Հարկավոր է հնարավորինս խնայողաբար օգտագործել բնությունը՝ մտածելով ապագայի մասին: Անհրաժեշտ է երեխային սովորեցնել գնահատել բնության գեղեցկությունը:

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴԿՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐ, ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԴՊՐՈՑՈՒՄ՝ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

Բնապահպանական կրթության և դաստիարակության խնդիրն այսօր մտահոգում է բոլորին՝ գիտնականներին, ուսուցիչներին, մեթոդիստներին: Հիմնական հարցն այն է, թե ինչ սովորեցնել երեխաներին, որպեսզի մատչելի մակարդակով ձևավորեն աշխարհի ժամանակակից գիտական պատկերը, պատկերացումն այս աշխարհում մարդու տեղի մասին, այս աշխարհում հարաբերությունների առանձնահատկությունների մասին:

Էկոլոգիական գիտելիքներն անհրաժեշտ են կրթական գործընթացի բարելավման, աշխարհի ամբողջական պատկերացում կազմելու համար, որը ներկայացված է հասարակության և բնության փոխազդեցության մեջ գիտատեխնիկական առաջընթացի, կրթական նյութի խորը և տեւական յուրացման, լիարժեք վերապատրաստման պայմաններում:

Բնապահպանական կրթությունը կայուն զարգացման հայեցակարգի լույսի ներքո դառնում է կրթության համակարգող գործոն, որը որոշում է դրա ռազմավարական նպատակներն ու առաջատար ուղղությունները՝ դնելով ապագայի դպրոցի ինտելեկտուալ հիմքը:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ բնապահպանական դաստիարակությունն իր մեջ ներառում է բազմաթիվ դիտանկյուններ:

Դրանցից են¹

---

¹ Кочергин А. Н. и др., Экологическое знание и сознание, Новосибирск, 1987, էջ 91

- բնապահպանական խնդիրների և դրանց լուծման միջոցների իմացությունը

-
- մտածողական և գործնական կարողությունների համակարգի ձևավորում՝ շրջակա միջավայրի վիճակի ուսումնասիրման, գնահատման և բարելավման առումով
  - բնապահպանական բնույթի արժեքային կողմնորոշումների դաստիարակություն
  - նպատակահարմար գործունեության և վարքի դրդապատճառների, պահանջումների ու սովորույթների ձևավորում
  - շրջակա միջավայրի պահպանության գործնական նպատակամիտվածություն և ձգտում:

Պետք է չանտեսել նաև բնապահպանական դաստիարակության մարդասիրական դիտանկյունը:

Ուսանողների կողմից բնապահպանական գիտելիքների յուրացումն ավելի ակտիվ է տեղի ունենում, եթե ուսուցիչը օգտագործում է նյութի ներկայացման և համախմբման տարբեր մեթոդներ, ներառյալ բնապահպանական բովանդակության առաջադրանքները:

Դրանց լուծման ընթացքում աշակերտները սովորում են հասկանալ կենդանի օրգանիզմների և շրջակա միջավայրի փոխհարաբերությունները, բացատրել բնական երևույթները կենսաբանական համակարգերի ամբողջականության տեսանկյունից, կապ հաստատել դրանց բաղադրիչների միջև, ինչպես նաև բացատրել բնության մեջ մարդու տևողության արդյունքները:

Ցանկացած ուսումնական առաջադրանք պայմանից և հարցից բաղկացած խնդիր է: Պատասխան փնտրելու համար կարող են անհրաժեշտ լինել լրացուցիչ տեղեկություններ տվյալ կենդանի օրգանիզմի, համայնքի, երևույթի կամ բնակավայրի

մասին: Նման առաջադրանքները նպաստում են էկոլոգիական հասկացությունների զարգացմանը, ակտիվացնում են կրթական և ճանաչողական գործունեությունը, պայմաններ են ստեղծում դպրոցականների մոտ տրամաբանական մտածողության ձևավորման համար²:

Էկոլոգիական դաստիարակությունը էկոլոգիական կուլտուրայի հիմքն ու անբաժանելի մասն է, շրջակա միջավայրի նկատմամբ բարոյագիտակցական վերաբերմունքի մակարդակի բարձրացմանը նպատակաուղղված անընդմեջ, համակարգված գործընթաց, որը հնարավորություն է տալիս քաղաքացիներին ձեռք բերել գիտելիքներ և կարողություններ, ձևավորել հմտություններ և բացահայտել ունակություններ, դրսևորել բարոյական չափանիշներ և վարքագիծ՝ բնության հետ փոխներգործության ընթացքում:

Էկոլոգիական կրթությունը անընդմեջ գործընթաց է՝ նպատակաուղղված ազգին և ազգաբնակչությանը էկոլոգիական գիտելիքների ուսուցմանը, էկոլոգիական դաստիարակությանը, էկոլոգիական կուլտուրայի արմատավորմանը, բնապահպանական և բնօգտագործման բնագավառում նրանց ճիշտ և խելամիտ կողմնորոշմանը, ունակությունների դրսևորմանը և վարքագծի ձևավորմանը: Էկոլոգիական սիսլներ չանելու համար ժամանակակից մարդը պետք է զինված լինի տարրական էկոլոգիական գիտելիքներով և նոր էկոլոգիական մտածողությամբ: Ինչպես գիտենք ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունել է օրենք «Ազգաբնակչության էկոլոգիական կրթության և դաստիարակության մասին»:

Շատ կարևոր է էկոլոգիական դաստիարակությունը դպրոցում: Սովորողները պետք է լուծեն ոչ թե գլոբալ էկոհարցեր, այլ հիմնահարցեր, որոնք վերաբերվում է իրենց շրջապատին: Պետք է կարողանան տեսնել, գնահատել, կանխել իրենց շրջապատում տեղի ունեցող բնապահպանական խախտումները, հմտությունները փոխանցել ընտանիքի անդամներին և ընկերներին: Բնապահպանական կրթությունը

---

² Захлебний А. Н., Цели и пути развития экологического образования в школе, За гармонию взаимоотношений человека с природой, М., 1989, էջ 77

ոչ միայն գիտելիքների ձևավորում է, այլև գործնական կարողությունների զարգացում:Դպրոցում այն կարելի է կազմակերպել ակտիվ ուսուցման մեթոդներով:Դասի կազմակերպման հիմնական ձևը տեսական և գործնական

պարապմունքներն են: Ուսուցման ձևերից են միջոցառումները, արշավների կազմակերպումները բնության մեջ ուսումնական ճամփորդությունները հիդրոէլեկտրոկայաններ, ջերմակայաններ, արգելավայրեր և արգելոցներ:Կարելի է կազմակերպել ծառատունկ, թղթի թափոնների հավաքում տարածքի կարգի բերում, ծառերի, ծաղիկների խնամք:

Բնապահպանության կրթության գործում մեծ է կենսաբանության դերը: Կենսաբանության դասընթացի օգնությամբ սովորողը սկսում է «կառուցել» իր սեփական աշխարհը՝ գծելով իր պատկերացումների, զգացողությունների, մտքերի և նախասիրությունների շրջանակը: Թեմաներն ընտրված են այնպես, որ սովորողների մեջ քայլ առ քայլ ձևավորվի այն գիտակցությունը, որ ինքն աշխարհում մենակ չէ, որ իր սեփական ցանկություններից ու երազներից այն կողմ կան ուրիշ մարդիկ, որոնք իրեն նման չեն, և, ինչպես ինքը, անկրկնելի անհատականություն են, ուստի նույնպես արժանի են հարգանքի:

Բնապահպանական կրթության նպատակն է զարգացնել պատասխանատու վերաբերմունք շրջակա միջավայրի նկատմամբ, որի կառուցվածքի հիմքը բնապահպանական գիտակցության զարգացումն է: Սա ենթադրում է, որ բարոյական և բնապահպանական սկզբունքները բնության կառավարման և խթանման գաղափարների օպտիմալացման, ակտիվ ուսումնասիրության արդյունք է: Ճիշտ օգտագործելով տարբեր ուսուցման մեթոդներ՝ դաստիարակում ենք էկոլոգիապես գրագետ և ազնվաբարո մարդ:

Նպատակը բնապահպանական կրթությունն է, որի ուսուցման ժամանակ առաջ են քաշվում հետևյալ խնդիրները³

---

³ Գրիգորյան Կ., Եսայան Ա., Ժամհարյան Հ., Էկոլոգիայի և բնության պահպանության հիմունքներ, Երևան, 2010թ., էջ 98

1. կրթական

Գտնել համակարգի բնապահպանական խնդիրների մասին և առաջադրել արդի լուծման ճանապարհներ, ձևավորել էկոլոգիապես ձայնային վարքի ու գործունեությամբ և առողջ ապրելակերպով անհատ,

---

2. զարգացող

զարգացման մտավոր և գործնական հմտությունների ուսուցում, միջավայրի գնահատում և բարելավում, ձգտում ակտիվ աշխատանքի և շրջակա միջավայրի պաշտպանության զարգացման համար:

3. Խելացի (կարողանալ վերլուծել բնապահպանական իրավիճակներ), հուզական (վերաբերմունքը բնության հանդեպ՝ որպես համամարդկային արժեք), բարոյական (կամքն ու հաստատակամությունը, պատասխանատվությունը):

Կազմակերպման յուրաքանչյուր ձև սովորողների հետ ուսուցման գործընթացում խթան է հանդիսանում, զարգացնում տարբեր տեսակի ճանաչողական գործունեություններ: Այլ աղբյուրներից տեղեկությունները թույլ են տալիս կուտակել և բացահայտել խնդրի էությունը, ստեղծականությունը, թույլ են տալիս, որպեսզի անհատը իրական ներդրում ունենա ուսումնասիրության և էկոհամակարգերի խթանման գործընթացում:

Բնապահպանական հայեցակարգի ձևավորումը դպրոցներում, սովորողների մոտ «Մարդը և աշխարհը» գաղափարախոսության մեջ տալիս է ուժեղացված էկոլոգիական հասկացություններ, հստակեցնում է զգալի թվով վառ ու մատչելի օրինակներով: Սկսած «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի առաջին դասից՝ կապ է ստեղծվում հասարակության և բնության միջև, որը դառնում է անբաժանելի օրգանական ամբողջություն, իսկ ինքը՝ սովորողը, այդ ամբողջության մի մասնիկը: Մա հնարավորություն է տալիս վաղ հասակից ստեղծել մանկական ամբողջական բարոյական և էկոլոգիական գաղափարներով անհատ, որը պատկերացնում է մարդու ազդեցությունը շրջակա միջավայրի հանդեպ՝ թե՛ դրական և թե՛ բացասական իմաստով:

Երեխաները ստանում են հատուկ գիտելիքներ բույսերի և կենդանիների մասին: Սովորողների համար մատչելի կերպով պետք է բացահայտվեն հակասությունները առկա հասարակության և բնության միջև:

Սովորողներին պետք է ծանոթացնել իրական բնապահպանության առջև ծառայած խնդիրներին:

Ուսումնասիրելով «Կենսաբանություն» առարկան իր խորությամբ՝ անհրաժեշտ է զարգացնել միջառարկայական կապը կենսաբանություն և աշխարհագրություն առարկաների միջև, տալ ճիշտ ձևակերպում բնապահպանության, էկոլոգիական շղթայի (պարենային կապը օրգանիզմների), բնապահպանական, էկոլոգիական աղետների մասին:

Բնապահպանական կրթությունը և բնապահպանական իրազեկության ձևավորումը պետք է դառնան դպրոցական աշխատանքի հիմնական ուղղություններից մեկը: Եվ այստեղ գլխավոր դերը պետք է պատկանի այնպիսի առարկաներին, ինչպիսիք են քիմիան, կենսաբանությունը, աշխարհագրությունը: Այս առարկաները ուսումնասիրելիս մեծ հնարավորություններ են ստեղծվում բնության նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքի, նրա նկատմամբ զգույշ վերաբերմունքի ձևավորման համար:

Բնապահպանական կրթությունը ենթադրում է բնության կառավարման բարոյական սկզբունքների պահպանում, ակտիվ գործունեություն սեփական տարածքի, հայրենի հողի բնության ուսումնասիրության և պաշտպանության գործում⁴:

Բնապահպանական կրթության բովանդակությունը սովորողների կողմից յուրացվում է տարբեր գործունեության մեջ՝ բնագիտություն առարկայի ուսումնասիրության ընթացքում, արտադասարանական աշխատանքներում: Ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ձևերից յուրաքանչյուրը խթանում է ճանաչողական գործունեության տարբեր տեսակներ: Ինֆորմացիայի տարբեր աղբյուրների հետ անկախ աշխատանքը թույլ է տալիս փաստացի նյութ կուտակել:

---

⁴ Էկոլոգիական կրթության կառավարման հիմունքները, Երևան, 2006թ., էջ 109

Դպրոցականների բնապահպանական դաստիարակության մեջ մեծ է զանգվածային բնապահպանական համաժողովների, դերային խաղերի դերը: Խաղում դպրոցականները հոգեբանորեն պատրաստվում են իրական բնապահպանական իրավիճակներին, նրանք սովորում են հասկանալ մարդկանց վերաբերմունքը բնությանը, տիրապետել ընկերների հետ շփման մեթոդներին:

Բնագիտական առարկաները ուսումնասիրելիս անհրաժեշտ է մշտապես կենտրոնանալ բնապահպանական խնդիրների և դրանց լուծման ուղիների վրա: Սա կարող է օգնել բնապահպանական բովանդակության, առաջադրանքների հետ կապված փորձերի:

Բնապահպանական խնդիրները լուծելիս սովորողներն իրենց անկախ գործունեությամբ որոշակի մեթոդներ են ձեռք բերում, որոնք խրախուսում են նրանց գործունեությունը, նոր գաղափարների շուրջ ծնված լուծումներ ու բացահայտումներ են գտնում, զարգացնում են բանավիճելու մեթոդիկան, որոնք էլ իրենց հերթին նպաստում են անհատական հարաբերությունների ձևավորմանը, սովորողների խնդիրների, տեղական ծանոթ, իրական միջավայրի պայմանների համար հնարավոր լուծումներ որոնելու, գտնելու:

Դասի արդյունավետությունը աճում է մուլտիմեդիային պրեզենտացիաների շնորհիվ, որոնք ուղեկցում են, լուսաբանում ուսուցչի կամ սովորողի բացատրությունները:

«Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի մեկ այլ կարևոր առանձնահատկությունն էլ սոցիալական հմտությունների խթանումն է, ակտիվ քաղաքացիական դիրքորոշման և վարքագծի ձևավորումը:

Կենսաբանությունը՝ որպես բնության մասին հիմնարար գիտություն, հայտնագործում է բնության նոր օրենքներ, որոնց հենքի վրա զարգանում է նաև ժամանակակից տեխնիկան: Ֆիզիկայի և տեխնիկայի սերտ, օրգանական կապն անհրաժեշտ է բացահայտել նաև բնապահպանական տեսանկյունից: Նպատակահարմար է մանրամասն քննարկման և ուսումնասիրման առարկա դարձնել հետևյալ հիմնահարցերը.

Բնապահպանական հարցերի քննարկման ժամանակ սովորողները հստակորեն պետք է պատկերացնեն, որ շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնախնդիրն անհնար է լուծել միայն ժամանակակից բնագիտության, տեխնիկայի և տեխնոլոգիաների ձեռքբերումների շնորհիվ: Դա նաև պետության և, առհասարակ բոլոր պետությունների խնդիրն է: Դրան է միտված նաև Կիոտոյի համաձայնագիրը, որը դեռևս ոչ բոլոր, այդ թվում նաև միջավայրն ամենաշատը աղտոտող պետությունները չեն ստորագրել:

Կենսաբանության ուսուցման համակարգում էկոլոգիական կրթության իրականացման հիմնական մեթոդների ներդրումը դիալեկտիկական տեսանկյունից կարող է ծառայել որպես համընդհանուր մեթոդ դասընթացի մի շարք (հաճախ նաև դժվար ընկալվող) թեմաների, հարցերի մեկնաբանման ու խնդիրների լուծման գործընթացում, քանզի կենսաբանությունը հանդիսանում է բնության վերաբերյալ հիմնարար գիտություն և բնապահպանական շատ հիմնախնդիրներ առաջացել են բնական այս գիտության հենքի վրա ստեղծված տեխնիկատեխնոլոգիական տեղակայանքների տևական աշխատանքի շնորհիվ⁵:

Օրինաչափ է նաև այն իրողությունը, որ կենսաբանությունը որպես գիտություն այսօր գտնվում է բնապահպանական դիրքերում: Կենսաբանության ունեցած այս երկակի դերի բացահայտումը ուսուցման գործընթացում ոչ միայն մեծացնում է բնական գիտությունների առաջատարի նկատմամբ հետաքրքրությունը այլև դառնում է շրջապատող աշխարհի վերաբերյալ ամբողջական պատկերացման ձևավորման գործուն միջոց:

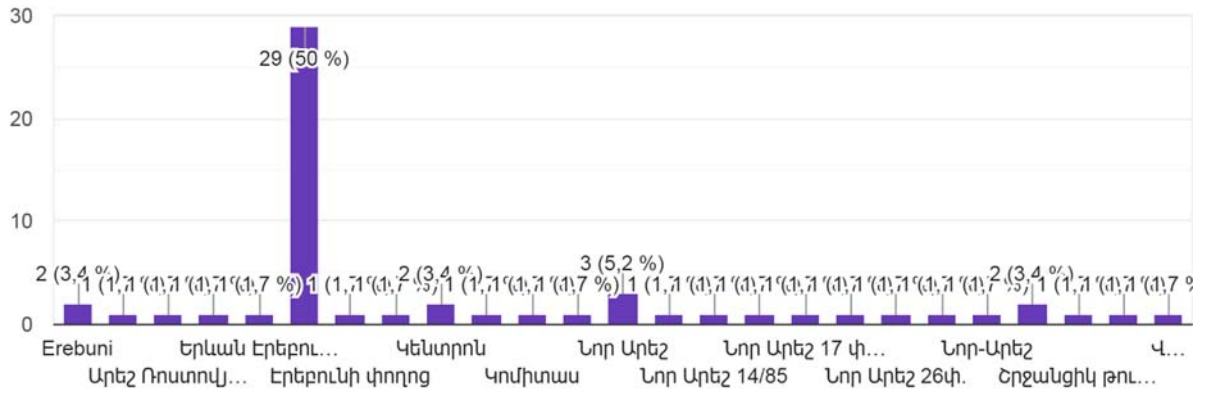
---

⁵ Վալեյան Լ., խմբ., Կենսաբանություն, բնօգտագործում և բնապահպանություն, 9-րդ դասարան, Երևան, 2005թ., էջ 14

1.

Բնակության թաղամաս

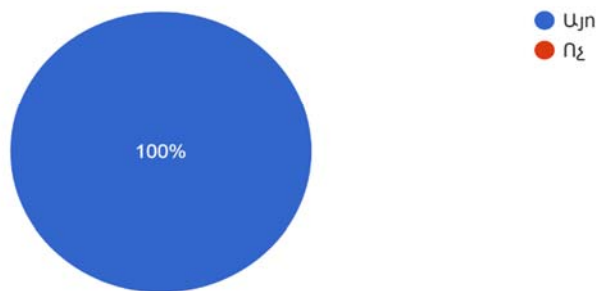
58 օրվեթօվ

2.

Անհրաժեշտ է դպրոցում անդրադառնալ բնապահպանությանը

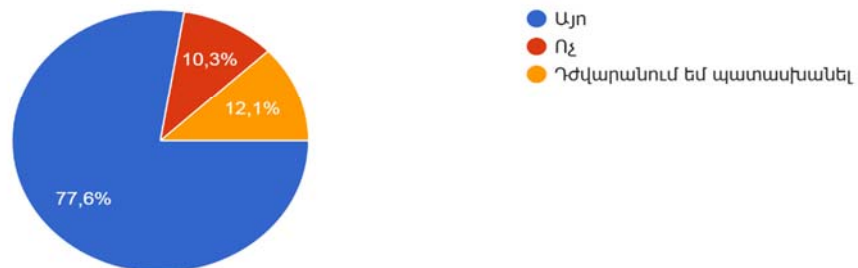
58 օրվեթօվ

3.

Կա բնապահպանության հետ կապված խնդիր ձեր տարածքում

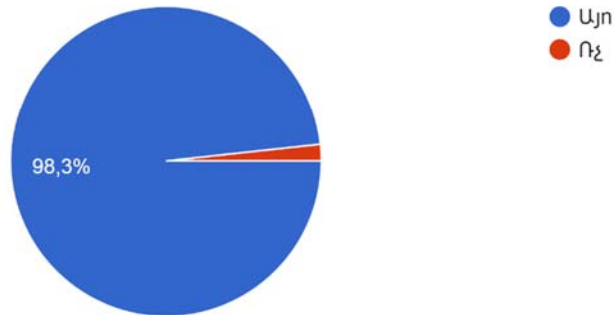
58 օրվեթօվ

4.

Կողմ եք արքի տեսակավորմանը

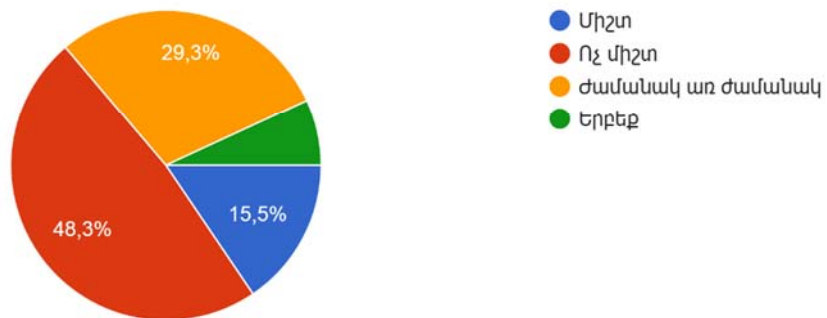
58 ответов

5.

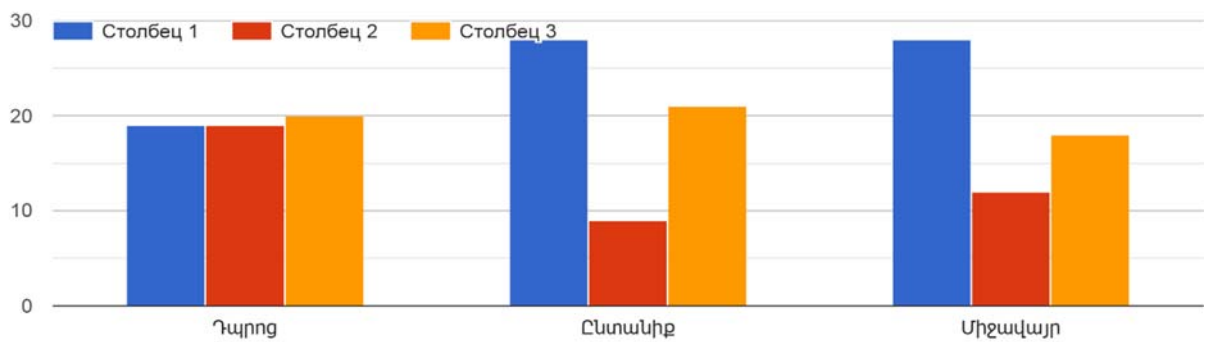
Դուք տեսակավորում եք արքը

58 ответов

6.

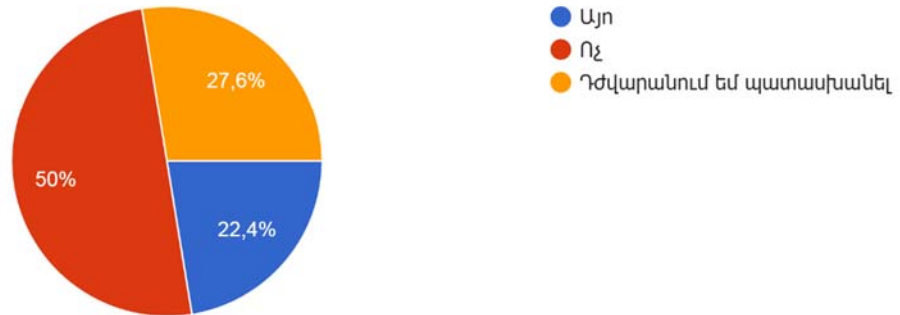
Գնահատեք բնապահպանական պատասխանատվության ձևավորման մեջ ում դերն է մեծ

7.

Պետական աջակցությունը բավարար է բնապ-ն խնդիրները լուծելու համար

58 ответов

8. Ինչ առաջարկ ունեք բնապահպանական խնդիրների լուծման համար

- Հաճախակի կազմակերպել շրջայցեր, որի ընթացքում կազմակերպել բնապահպանական միջոցառումներ:
- Բոլորս պետք է լինենք հետևողական
- Ծառատունկ, աղբի տեսակավորում, երեխաների հետ հետաքրքիր սեմինարների կազմակերպում
- Տուգանել օրինազանցներին
- Պետք է բոլորս սիրենք մեր միջավայրը, այդ դեպքում խնդիրները կլուծվեն
- Ավելի խնայողաբար օգտագործել քաղցրահամ ջուրը, չկեղտոտել բնությունը առհասարակ՝ առավել ևս պոլիէթիլենային և պլաստմասե տարաներով քանիվոր դրանք չեն տարրալուծվում հողում: Թերևս այսքանը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Եզրափակելով՝ հարկ է նշել, որ դպրոցականների բնապահպանական կրթության խնդրի հետագա խորացման անհրաժեշտություն կա, քանի որ այս աշխատանքն իրականացնելիս լուծվում են հետևյալ խնդիրները՝

- աշակերտների բնապահպանական էթիկայի զարգացում, պատասխանատվություն բնության հետ նրանց հարաբերություններում,
- գեղագիտական, բարոյական դաստիարակություն, հայրենիքի հանդեպ սիրո դաստիարակություն,
- սեփական ժամանակին պատկանելու զգացողության ձևավորում, անձնական պատասխանատվություն այն ամենի համար, ինչ տեղի է ունենում շուրջը:

Այնպես որ, դպրոցականների բնապահպանական կրթությունը անհրաժեշտ է դպրոցականների ներդաշնակ զարգացման համար:

Հաստատվել է, որ բնապահպանական կրթությունը կարևոր գործոն է հասարակության կայուն զարգացման ձևավորման գործում: Այն ուղղված է բնության, մտածողության և վարքի գերակշռող կարծրատիպերի, տնտեսության և սոցիալական զարգացման մեխանիզմների, յուրաքանչյուր պետության և յուրաքանչյուր անձի կողմից էթիկայի, մշակույթի և արդարադատության նոր սկզբունքների որդեգրմանը բնության նկատմամբ մարդկանց գիտակցության փոփոխմանը: Կենսոլորտի զարգացման օրենքներով թելադրված սահմանափակումների և արգելքների համակարգի վրա:

Արված եզրակացություններից կարող ենք անել հետևյալ առաջարկությունները՝

- Ընդլայնել և խորացնել բնապահպանական և բարոյական դաստիարակության բոլոր տեսակի արտադպրոցական աշխատանքները՝ ճանաչողական, աշխատանքային, փորձարարական, տեղական պատմություն:
- Համակարգված ուսումնասիրել, ամփոփել ուսուցիչների լավագույն փորձը բնապահպանական և բարոյական կրթության ոլորտում:

- Ակտիվացնել դեռահասների մասնակցությունը մի շարք փորձարարական հետազոտությունների, բնապահպանական միջոցառումների:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Գրիգորյան Կ., Եսայան Ա., Ժամհարյան Հ., Էկոլոգիայի և բնության պահպանության հիմունքներ, Երևան, 2010թ.
2. Էկոլոգիական կրթության կառավարման հիմունքները, Երևան, 2006թ.
3. Վալեայան Լ., իսր., Կենսաբանություն, բնօգտագործում և բնապահպանություն, 9-րդ դասարան, Երևան, 2005թ.
4. Захлебний А. Н., Цели и пути развития экологического образования в школе, За гармонию взаимоотношений человека с природой, М., 1989
5. Кочергин А. Н. и др., Экологическое знание и сознание, Новосибирск, 1987